

COLOQUI NOU

EN QUE TITO BUFALAMPOLLA, Y SENTO
el Formál referixen la Real Proclamació que feu
la M. N. L. y F. Ciutat de Valencia del REY N.
Senyor DON CARLOS QUART (que Deu quart) la
vesprada del 19. del corrent Febrer; conten les
Llumenaries, y la Funció dels Blanquérs
en la Plasa de Sent Domingo.

TERCERA PART.

Sento. **Q**ué te has fét *Bufalampolla*,
que quant varem arribár
al Plá del Real no het viu;
per més que te aní buscánt
en tota aquella vesprada,
y nit, no het poguí trobár;
home ahon diantres het ficares?

Tito. Ahon volíes que hem ficás,
si era tan fort lo motí,
y les espentes tan grans,
que pareixien les oles
de la mar, hem vá espasmár
el gran concurso de gentes
que bavia; aném repasánt
lo que verem, que es rahó
que ho contém.

Sento. Home, no saps
com estém en gran perill?

Tito. Eu, que nos volen capár,
que Yo tot ho sofriré
ménys aixó.

Sento. No, que han pegát
en que no has de ser Bufó,
que arreglát has de parlar,
que has de entendre totes llengues,

que has de saber desifrar
les regles de Arquitectura,
nomenantles per ses parts;
que no has de rependre res,
que tot ho havém de alabár,
que havem de fer del blanch negre,
y de lo negre ::

Tito. Tú estás
encara mes boig que Yo,
y crech que has perdút lo caps;
quién le mete à Juan Negrete
en si Yo parle bé, o mal?
Qui bé se estiga, no es moga,
y qué sen enten lo Gat ::

Yo me entiendo, y Dios me entiende.
Sento. Home, a qué eixos desbarats,
si en lo que Yo dich no lliguen?

Tito. Si no lliguen, lligarán:
Este mon está al revés,
puix quant estich contemplant,
que vaig deret, hem reprenen,
dient que torsut he anát;
Mes aixó es posát lo Carro
dabant los Bous.

Sento. Veritát.

Si

Si els que parlen advertiren,
que lo que hasta así escrit va,
no es atre que un rathonament
entre dos simples del Camp::

Tito. Yo só simple , tú compuesto,
y puix vares estudiar
fins als Francels , no , no het tingues
per tan boig.

Sento. No callarás,
deixamo acabár de dir,
no farien alt , ni vaix,
en si parlém de este modo,
ò en si sabém desifrá
les coses que no entenem;
alló que vém ho notám,
sense ficarse en qüestions,
y contám al sá , y al plá,
lo que repugna à la vista;
tot alló que estant paráts
hem escoltát que parlaven
molts homens de gravetá,
ho hem dit sens repugnancies;
y aquesta simplicitat
fá de justicia , y rahò,
el que sigam indultats.

Tito. Y el que no siga confrare,
no prenga ciri.

Sento. Cabál.

Tito. Y es pedir peras al Olmo,
buscár en mí serietát !
Si Yo la bé à bá no sé,
cóm els he de declarar
el orden Corinthio?

Sento. Tito,
lo millór es despajár
la sardineta , y que diguen
lo que vullguen , pues al cap,
els que parlen , los primers
serán que nos comprarán
lo Coloqui.

Tito. Y sino alón,
que es de vades predicar,
puix prediquen en desert.

Sento. Vares , Tito , reparar
que magnifica que anava
la Cavalgata ? Qué ufans

tots los Senyors Regidors
de alegria rebosant
portaven el sobrescrit
en la cara del cor gran
que estava ensés en amor
del Senyor REY CARLOS QUART ?

Tito. Qué de Caballs tan polits,
ab tantes llistes penjant,
que en clins , y cues portaven !
Qué de galons ! Eu , Formál,
y aquells que anaven allí
vestits com los Cardenals
ab ses Donsaynes de plata
ab molts cascabells penjant,
qui eren ?

Sento. Eren els Macers.

Tito. Qué guapos ! y mes avant
aquells quatre que portaven
les Armes de la Ciutat
en uns bastons ; y ab sombreros
de gaydó molt emplomats
ab peluques blondes , y uns
vestits com lo sol portár
el Angel bobo ?

Sento. Eren eixos
els Reys de Armes.

Tito. Y qui els fá
Reys ?

Sento. Pera esta Funció
els nomena la Ciutat.

Tito. Y en acabant no son res ?

Sento. Cadascú es torna à quedar
en lo Ofici que tenia.

Tito. Puix poch els dura el Reynát,
son com els Reys de Comedies,
que acabant ván à comprar.

Sento. Lo mateix : y reparares
en los Senyors Capellans
de Sent Vicent , y les Roques,
ò de honor de la Ciutat ?

Tito. Y pera qué allí venien ?

Sento. Pera que quant se arribás
al puesto ahon lo Real Pendó
se havia de tremolár,
mentres que aquell que el portava
desmontava del caball,

tingueren la Real Insignia.
Tito. Hara dich que está arreglát
de un modo maravillós;
cóm se enrecorden pasant
tans anys de una festa à otra?
Sento. Com tot apuntat está
en un llibre.
Tito. Yá ho entench:
y aquell que lo Rat-penát
portava , qui era?
Sento. El Decano.
Tito. No era Cano.
Sento. Es en románs,
el Rejidor mes antich.
Tito. Hara ho sé.
Sento. Veres qué ufáns
dalt del Taulát sempujarem
els Reys de Armes , Escribá,
ò Secretari , Sub-Sindichs,
Corregidor , y Decá
que duya en la má el Pendó?
demprés es varen posár
els Reys à les quatre puntes,
y en veu clara , y tó ben alt,
dieren : Silencio , Silencio,
Silencio , oid , oid , escuchad.
Tantostí , lo Alferes Major
à totes les gents mirant,
digue : Castilla , Valencia,
por el Rey Nuestro Señor
DON CARLOS QUARTO , y alsant
lo Pendó , el bambolejava.
Y tots gojosos , y ufans
dien : Viva , viva , viva.
Tito. Y molts sombreros en alt
tiraben , que no sé com
tornarien à plegar.
Sento. Tres boltes ho repetiren,
y els Reys de Armes acabant
de monedes grans , y jiques,
tiraben molts bons grapats.
Tito. Yo una com un quincé
à soles pogui agafar
que tenia uns garabatos,
y una Corona.
Sento. Avejam.

Tito. Aní à les aygues jelades,
y allí la vaig amostrar,
y el amo hem doná per ella
dos gots de orchata.
Sento. Afarám,
aixó es guarda com reliquia,
y soLEN així pasar
de Pares à Fills.
Tito. No ho ducet;
mes me varen informar
no era moneda corrent,
y Yo la vaig despajár,
puix no vullch lo que no pasa.
Sento. Qui fària tal desbarat
per un díxit!
Tito. No ho cregues,
que eren dos gots un mon grans,
que no podia acabarmels.
Sento. Sempre ho tens tú de empastrat;
si Yo haguera estat propét,
no crech que hagueres fet tal.
Proseguí la Cavalgata,
y desde el Plá del Real
al Mercat es dirigi.
Tito. Allí no pogui plegar
res , y la una espardenya
casi la perch.
Sento. Era gran
el concurs de gent que havia.
Demprés lo varen alsar
en la Plasa de la Seu
tercer bolta , y per remat
lo posaren al Balcó,
y allí quietét se estarà
els tres dies , fentli guarda
els Reys de Armes al costat,
mes avant dos Regidors,
y dos Caetes.
Tito. Sagrat !
Y qué grapats de monedes
tiraren dende allí dalt:
Yo haguera pillat catorce,
si no hagueren allí estat
els Granaderos , que dien:
Nadie se mueva ; y alsant
estaben les escopetes.

y com hem trobe escaldat
de la Festa de Madrit,
no hem gosava à menejár.

Sento. Y veres les llumenaries ?
digues ahon vares estar ?

Tito. En la Plasa de la Seu
atordit hem vaig quedar,
puix pareixia de dia;
el Cabildo qué brilláat !

Sento. Qué de boles ! qué de llums !
qué transparencies tan grans !
qué Dosél ! y qué Retratos !

Tito. Y aquells que estaben pintats,
eren lo Rey , y la Reyna ?

Sento. Ells per ellis.

Tito. Varen quedar
els Canonges , y Cabildo
com solen.

Sento. Prou has dit yá;
mes han allargat la barra
en esta funció Real,
y han fet un nou *Non plus ultra*.

Tito. Amich , lo bolsillo es gran,
y tiren largo , y tendido,
sens pór que falte enjamay.

Sento. Qué activa la Confrariá
dels pobres Desamparats
es mostrá en la seua Casa ?
Qué de rastres , cap sagrát,
de boles que es despenjaven
dende lo alt del renát,
allá en la mijia taronja !
Qué vistoses ! qué arrogants
estaben les portalades
de la Capella ! qué Archs !
qué Adornos de transparencies
alusius ! qué dibuját
VIVA CARLOS QUARTO , es vea
de llums vives arreglát
en les parets ! qué de coses !
en fi , per curt quedár,
vint y huit mil llums havia
en este frontis.

Tito. Formál ,
y casa del Thesorér
Rodrigues no es vá quedar

arrere en les llumenaries.

Sento. Tot lo que estava pintat
en la fajada , de nit
es vá veure illuminat
ab invencions de primor.

Tito. Y el Altár de la Ciutat
ahon te el deixaves , ò Sento ,
que estava ben arreglát
de ciris.

Sento. Y el Tauladet ,
ahon varen alsár lo Rát
estava à la maravella.

Yo may he vist cosa igual
com Sent Domingo.

Tito. No ho digues ,
que encara estich esglayat ,
y els ulls hem fán patarates ;
Teulades , y Campanár
pareixia un Maquiabelo.

Sento. Mongibelo , home , dirás.

Tito. Sento , Yo no tinch paraules ,
ni de atre modo explicar
puch estes coses.

Sento. Yá ho sé .
Qué magnifica vá estar
la Portada de la Iglesia !

Tito. Amich , es Casa Real ,
y com tenen dins lo Infern ,
respiren foch.

Sento. Animál ,
quines majades son eixes !

Tito. Yo sempre he oit nomenar
el Infern de Sent Domingo ,
y hara me ha vengut al cap.

Sento. Aixó es un Refetór
ahon van à menjár de carn
els malalts , y aquell que ho mana
alguna volta el Prelát.

Tito. Com mel amostres , per lleu ,
que en lo Infern me he de ficar ,
que allí yahurá bon consumio ,
y el meu ventre está estragat
de anar per los bodegons ,
ahon tot es caldo , y ben mal.

Sento. Vesten à casa el Notari .

Tito. Si está el pobre badallant ,
afli-

afegir al affigit, que d'ells mes sup
diu que es el majör pecát.

Sento. Y el Temple?

Tito. El de Salomón?
No se ahon estava.

Sento. Farás,
que Yo perda la pasencia
ab les tehues necetats;
el Real Convent de Montesa
es el que dich.

Tito. Molt brillant
estava de llums.

Sento. Y el Carine?

Tito. Qué illuminació tan gran

Sento. Y aquella casa de enfrot,
qué de millóns de millárs
tenia de cresoletes!

Tito. De qui es eixa, cap sagrát?

Sento. De la Duquesa de Lliria.

Tito. Aqueixa es de Sanch Real,
y cumplí ab sa obligació.

Y Sent Agostí, Formál,
que tenia vint mil boles!

Sento. Y el Oratori Real
de Sent Felip Neri?

Tito. Allí es
ahon están els Congregants?

Sento. Sí: Qué de rastres de boles!
Reparares en Sent Juan?

Tito. Amich, aqueixa frontera
es bona de illuminar,
y à fosques té lluïment,
mira ab les llums qué fará?

Sento. No obstant, lo Reverent Clero
molt bé ho vá proporcionar,
que estava à la perfecció.

Tito. Qué polít lo Consulat!
tantes aranyes ensezes!
tantes hajes!

Sento. Eu, y els Archs?

Tito. Estaben plenets de gots
de resoli; no Formál?

Sento. Si es predicar en desert!
pera qué me he de cansár?
mes que digues lo que bullgues,
no tinch de anarte à la mā.

Tito. Puix alló de tants colors
que dins tenien?

Sento. Sabrés
que era aygua, y oli ab pintura,
pera que de prop formás
mes hermosura à la vista.

Tito. Veres que fiondós vá estar
illuminat lo Jardí
dels Botiguérs! Qué galáns
que corrien els dibujos
tots de llums!

Sento. Pensament gran!
Qué polits que sobreixien
les Torres, y els Campanars!

Tito. Y la Muralla guarnida
tota de hermosos fanals,
tot à expenses dels Quartels,
que saben molt bé gastar.

Sento. Dende llunt pareixeria
que es cremava la Ciutat.
Y no reparares, Tito,
lo Excelentissim Prelát,
lo Ilustrissim Arjibisbe,
qué magnífich! qué brillant
illuminá el seu Palacio!
Qué Retratos arrogants
del Reys! qué de draps de Flandes!
qué Efigies originals
de Arjibises de Valencia!

Tito. Estava tot arreglat
de ajes de cera à tres ordens,
finsa els balconets de dalt
tenien ajes.

Sento. Per cert
que Yo menys no havia esperat;
y qué hem dirás del seu cel,
y la sehua caritat?

Tito. Això es un cuento de cuentos,
y allá en su caso, y lugar
se dirá, porque es rahó.
que tots ho sapien, Formál.

Sento. Eu veres la Inquisició?

Tito. No per cert.

Sento. Qué magestat!
ab balcons el paredó
de dins lo carrer igual

corria ab lo de la Plasa;
qué cortines de domás !
qué Dosél ! y qué Retratos
dels Reys ! cosa sense igual.
Has estàt este matí,
quant els Blanquérs an anàt
devés de la Ciudadela
à guanyar lo Baluart
dels Mestres de Aixa ?

Tito. Ay , Sento,
que aí yá molt que contárt
Home , Yo sense vergonya
te asegure que espasmát
hem quedí al veure que entraben
per lo Portál de la Mar
tants de Moros , y corrent
vaig à Sent Domingo anàr,
ahon me fiquí , y no parí
finsa dalt del Campanár,
y encara hem pensí no estava
segur ; puix de veritat
vaig creure de que eren Moros.

Sento. Home si eres un alarp;
y qué varen dir los Frares ?
Tito. Que no valia el sagrát
allí , puix ells se pensáren
que me havia retirat
per alguna mort , com veren
que entrava groch , y torbát,
y així pera consolarme,
darrere hem varen pegár,
y hem preguntaren qué té,
quant me varen veure dalt.
Moros , Moros yá en la costa,
els responguí , cap sagrát,
y se estant ab tal descuit;
à arrebató anem tocant,
que hara mateix nos cautiven !
quant se posaren à riure,
y mes de un quart els durá
la bulla ; y el Dispensér
una safota molt gran
de vino puro tragué,
y me la posá en les mans,
dientme : Amich vega fresch,
que els Moros no ens farán mal,

que son dé pau ; Yo agrahit
mel vaig colár al instant,
y hem vá refreshat de modo,
que me haguera barallát
ab deu Jagants , y cent Nanos,
ab los Moros , y Christians,
ab los vius , y ab los difunts,
ab los Frares ::

Sento. Prou ni há,
que crech que estabes borracho,
y encara het dura,

Tito. Allí dalt
vaig veurem , y encara en pór,
perque al estar contemplant
el Generalót dels Moros
que parexia un alarp,
y tota aquella canalla
me se vá representar
que yá estava Yo cautiu.

Sento. Qui es figurará , home , tal
Lo que es cert que ho feren bé;
entrá la Barca arrogánt,
y comensá à donár boltes;
del Castell es demaná
que dugueren els papers,
ells no els varen entregar,
y posant vandera Mora,
à ferlos foch comensá;
els correspongué el Castell,
y aixina varen estar
un gran rato disparanse.

Tito. Vares veure al Capellá
del Castell , que els eixortava
à que moriren lleals
per la Fé de Deu ?

Sento. Molt bé
son papér vá eixecutárs;
per fi , saltaren en terra,
y les escales posant,
guanyaren la Fortaléa.

Tito. Tirantlos del mur aball
als Soldats.

Sento. Si eren de bulto.
Tito. De bulto ? com mon Germá,
si portaben barretines,
y botins.

Sento.

Sento. No ductes yá,
que eren homens fets de palla.
Tito. Puix Yo hem pensí que de carn.
Qué ufans que se repartien
els despojos, y gitáts
pipaven ab gran sesiego,
tenint allí maniatat
al Capellá.

Sento. Quant al punt
la Galera dels Christians
dispará una canonada.

Tito. Y se alsaren esglayáts
els Moros, y al seu Beixell
corrent sen varen anár.

Sento. Comensá à donarlos caça
la Galera, y disparant
les dos Barques, y el Castell
que quedá desamparát,
y els Christians cautius se alsarén
ab ell, ferén un foch gran;
saltaren demprés en terra,
y entre Moros, y Christians,
es mogué una sarracina,
que no la puch ponderar;
anavén caent los Moros;
mes entre els dos Capitans
estava ensesa la brega.

Tito. Quant, encara estich pasmá,
no sé de ahon diables ixqué
un Lleo com un Jagant,
y agarranse de aquell Moro
que fea de Capitá,
de la primer sarpadota
en terra lo vá jitá,
y desabrojantli el pit,
li vá traure en un instant,
una Custodia, y Viril,
y agarrantla ab les dos mans
al General feu entrego:
de la Barca dels Christians,
y ell ab molta reverencia
de genolls es vá posár,
y alsant els ulls cap al Cel,
de contento rebosárt,
encomensá: *Viva Espanya,*
y el Senyor SACRAMENTAT:

Eu, y entonces les Campanes
alsaren: Yo hem vaig pensar
que era mix dia, mes fon
pera el triunfo celebrar.
Mes qué té que veure asó
en les Festes?

Sento. Aí estás!
Este es un sucés veridich,
que habent los Moros robát
la Vila de Torre-Blanca,
el Viril varen furtá
ahon estava el SACRAMENT,
à Valencia vá aplegar
la nova, y tocá als Blanquers
el poderlos alcansár,
y recuperar la presa,
del modo que se ha pintá,
per aixó ells en la Vandera
porten ab lletres molt grans,
al contorn de la Custodia,
este cas representant:

Si la llevamos porque la ganamos.
Tito. Home, estich atarantát
de veure los privilegis
que tenen! qué honor! qué eixamps!
Y tot susui de veres?

Sento. De molt bona veritat.

Tito. Y lo del Lleo també?

Sento. Ell per ell.

Tito. Estich pasmá!

Sento. Y veres illuminada
la Casa de la Ciutat
per dins?

Tito. Demprés del refresh,
encara estant refrescant
els Criats muntí, y la viu;
per senyes que hem vá donár
un Amich meu una barra
tan gran de carabasát.

Sento. Guarda pera tú la mida;
home, sempre has de jafar
y estava bona?

Tito. Qué het burles,
feta un inciendo, Formál,
no la veres?

Sento. No puji,

per-

perque dien els Soldats
no havia orde.

Tito. Es que entonces
refrescaben , cap sagrát!
quánta aygua gelada à bondo
que yavia!

Sento. Y apanyát
qué es lo que estaba?

Tito. El saló
que à la part del carrér cau,
tot de domás carmesí,
dende dalt à baig colgát,
ab lamines , cornicopies,
y de aranyes de cristál
dos ordens : El Rey en Jaume
estava molt bén posát
en su nincho , y als seus peus
la espasa ab que vá guanyár
à Valencia tenia , eu,
yá grans taules , y en lo alt
de elles rellonjes preciosos:
en un espillót molt gran
hu en vaig veure ; hasta cadires
pera la gent principal
yá posades ; mes adins
está atre quarto no gran,
mes apanyát de igual modo,
ahon estigué el Rat Penát
finsa la Proclamació,
eu , y vaig veure à aun costát,
el Cofre de Terciopelo,
ahon sempre el tenen tancát,
es carmesí , y molt polit.
El Saló Consistorial,
ab aquell Christo devót,
també estava illuminat,
mes mes serío que el demés.

Sento. Esta nit tinch de pujar

à veureu.

Tito. Mira que es hora
de que aném à presenciar
la Maestransa , que en la Plasa
de Sent Domingo es fará
esta vesprada , ahon el resto
el Conde de Castellá
ha de tirár.

Sento. Molt hermosa
la sehua Casa ha apanyát,
y lluí en les Ilumenaries.

Tito. Ell qué es?

Sento. Thenient del Germá
majór de la Maestransa.

Tito. Y eixe qui es?

Sento. Es el Infant
Don Antoni.

Tito. Aurá refresh.

Sento. Y magnífich.

Tito. Voto à tal,
que hara hem recorde conech
al seu moso de Caballs,
y ab ell me entendré.

Sento. Tenim
atra menjusa?

Tito. Formál,
menjem hui , yá que el dijuni
à la retaguarda está.

Sento. Puix à Deu , quánt nos votem
per si es perdem?

Tito. Quánt? demá
à hora de la Procesó
en lo carrér de la Már.

Sento. Y hem de estar ab atenció,
pera que en la Quarta Part
la contém , que sense ducle
cosa no vista será.

EN VALENCIA:

'Ab les llicencies necesaries : Per Salvador Faulí. Any 1789.

